Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023

2023 dsc 3

RHAN 2

HENEBION O DDIDDORDEB HANESYDDOL ARBENNIG

PENNOD 7

CYFFREDINOL

PROSPECTIVE

Pwerau mynediad

65 Pwerau mynediad i arolygu henebion cofrestredig etc.

(1) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir i arolygu heneb gofrestredig yn y tir, arno neu odano i asesu ei chyflwr ac i asesu—

(a) a oes unrhyw waith sy'n effeithio ar yr heneb yn cael ei gyflawni yn groes i adran 11 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi), neu

(b) a yw wedi cael ei difrodi neu'n debygol o gael ei difrodi (gan waith o'r fath neu fel arall).

(2) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir i arolygu heneb gofrestredig yn y tir, arno neu odano mewn cysylltiad—

(a) â chais am gydsyniad heneb gofrestredig ar gyfer gwaith sy'n effeithio ar yr heneb honno,

(b) â chynnig i addasu neu ddirymu cydsyniad heneb gofrestredig ar gyfer unrhyw waith o'r fath, neu

Statws *Golwg cyfnod mewn amser fel yr oedd ar 15/06/2023. Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) croes bennawd yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, Croes Bennawd: Pwerau mynediad yn gyfredol gyda'r holl newidiadau y gwyddys eu bod mewn grym ar neu cyn 16 Gorffennaf 2024. Mae newidiadau a all gael eu dwyn i rym yn y dyfodol. Mae newidiadau a wnaed yn ymddangos yn y cynnwys a chyfeirir atynt trwy anodiadau. (See end of Document for details)*

(c) â chynnig i wneud gorchymyn o dan adran 27 (terfynu cytundeb partneriaeth heneb gofrestredig neu ddarpariaeth mewn cytundeb).

(3) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir i asesu a yw unrhyw waith y mae cydsyniad heneb gofrestredig neu awdurdodiad o dan adran 12 yn ymwneud ag ef yn cael ei gyflawni neu wedi cael ei gyflawni yn unol â thelerau'r cydsyniad neu'r awdurdodiad (gan gynnwys unrhyw amodau).

(4) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir y mae unrhyw waith y mae cydsyniad heneb gofrestredig neu awdurdodiad o dan adran 12 yn ymwneud ag ef yn cael ei gyflawni arno er mwyn—

(a) arolygu'r tir (gan gynnwys unrhyw adeiladau neu unrhyw strwythurau eraill ar y tir) i gofnodi unrhyw faterion o ddiddordeb archaeolegol neu hanesyddol, neu

(b) arsylwi ar y gwaith hwnnw yn cael ei gyflawni gyda golwg—

(i) ar archwilio a chofnodi unrhyw wrthrychau neu unrhyw ddeunydd arall o ddiddordeb archaeolegol neu hanesyddol a ddarganfyddir yng nghwrs y gwaith hwnnw, a

(ii) ar gofnodi unrhyw faterion o ddiddordeb archaeolegol neu hanesyddol a ddarganfyddir yng nghwrs y gwaith hwnnw.

(5) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir y mae heneb gofrestredig ynddo, arno neu odano i godi a chynnal ar safle'r heneb neu gerllaw iddo unrhyw hysbysfyrddau ac unrhyw byst marcio y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn ddymunol i warchod yr heneb rhag difrod damweiniol neu fwriadol.

(6) Ni chaniateir i'r pŵer yn is-adran (5) gael ei arfer heb gytundeb pob perchennog a phob meddiannydd ar y tir.

(7) Yn yr adran hon ystyr "person awdurdodedig" yw person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan Weinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I1 A. 65 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

66 Pwerau mynediad sy'n ymwneud â gorfodi rheolaethau ar waith

(1) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir—

(a) i benderfynu a ddylai hysbysiad stop dros dro gael ei ddyroddi;

(b) i arddangos copi o hysbysiad stop dros dro yn unol ag adran 31 neu ei osod yn sownd at ddiben ei gyflwyno yn unol ag adran 206(5)(c);

(c) i asesu a gydymffurfiwyd â hysbysiad stop dros dro.

(2) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir—

(a) i benderfynu a ddylai hysbysiad gorfodi gael ei ddyroddi;

(b) i osod hysbysiad gorfodi yn sownd at ddiben ei gyflwyno yn unol ag adran 206(5)(c);

(c) i asesu a gydymffurfiwyd â hysbysiad gorfodi.

(3) Yn yr adran hon ystyr "person awdurdodedig" yw person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan Weinidogion Cymru.

***Statws** Golwg cyfnod mewn amser fel yr oedd ar 15/06/2023. Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) croes bennawd yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, Croes Bennawd: Pwerau mynediad yn gyfredol gyda'r holl newidiadau y gwyddys eu bod mewn grym ar neu cyn 16 Gorffennaf 2024. Mae newidiadau a all gael eu dwyn i rym yn y dyfodol. Mae newidiadau a wnaed yn ymddangos yn y cynnwys a chyfeirir atynt trwy anodiadau. (See end of Document for details)*

Gwybodaeth Cychwyn

I2 A. 66 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

67 Pŵer mynediad i dir y credir ei fod yn cynnwys heneb o ddiddordeb hanesyddol arbennig

(1) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir y mae Gweinidogion Cymru yn gwybod neu y mae ganddynt reswm dros gredu bod heneb o ddiddordeb hanesyddol arbennig ynddo, arno neu odano er mwyn arolygu'r tir (gan gynnwys unrhyw adeilad neu unrhyw strwythur arall arno) gyda golwg ar gofnodi unrhyw faterion o ddiddordeb archaeolegol neu hanesyddol.

(2) Caiff person awdurdodedig sy'n mynd ar unrhyw dir wrth arfer y pŵer yn is-adran (1) gynnal cloddiadau yn y tir at ddibenion ymchwiliad archaeolegol.

(3) Er mwyn cynnal cloddiad o dan is-adran (2) mae'n ofynnol cael cytundeb pob person y byddai'n ofynnol cael ei gytundeb i wneud y cloddiad ar wahân i'r adran hon.

(4) Ond nid yw is-adran (3) yn gymwys os yw Gweinidogion Cymru yn gwybod neu os oes ganddynt reswm dros gredu bod heneb o ddiddordeb hanesyddol arbennig y maent yn gwybod neu'n credu ei bod yn y tir, arno neu odano mewn perygl, neu'n gallu bod mewn perygl, o fod ar fin cael ei difrodi neu ei dinistrio.

(5) Yn yr adran hon ystyr "person awdurdodedig" yw person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan Weinidogion Cymru

Gwybodaeth Cychwyn

I3 A. 67 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

68 Pŵer mynediad i gynnal arolwg a phrisiad mewn cysylltiad â hawliad am ddigolledіad

(1) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir i gynnal arolwg ohono, neu i amcangyfrif ei werth, mewn cysylltiad â hawliad am ddigolledіad o dan y Rhan hon am unrhyw ddifrod i'r tir hwnnw neu unrhyw dir arall.

(2) Yn yr adran hon ystyr "person awdurdodedig" yw—
  (a) swyddog o Swyddfa Brisio Cyllid a Thollau Ei Fawrhydi, neu
  (b) person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan Weinidogion Cymru.

(3) Mae'r pŵer i gynnal arolwg o dir o dan yr adran hon yn cynnwys pŵer i chwilio a thurio i benderfynu natur yr isbridd neu i benderfynu a oes mwynau yn bresennol.

Gwybodaeth Cychwyn

I4 A. 68 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Golwg cyfnod mewn amser fel yr oedd ar 15/06/2023. Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) croes bennawd yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, Croes Bennawd: Pwerau mynediad yn gyfredol gyda'r holl newidiadau y gwyddys eu bod mewn grym ar neu cyn 16 Gorffennaf 2024. Mae newidiadau a all gael eu dwyn i rym yn y dyfodol. Mae newidiadau a wnaed yn ymddangos yn y cynnwys a chyfeirir atynt trwy anodiadau. (See end of Document for details)*

69 Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad o dan y Rhan hon

(1) Caniateir i bŵer i fynd ar dir o dan y Rhan hon gael ei arfer ar unrhyw adeg resymol; ond nid yw'r is-adran hon yn gymwys i adran 65(5).

(2) Ni chaiff person sydd wedi ei awdurdodi i fynd ar dir o dan y Rhan hon fynnu mynediad fel hawl i unrhyw dir sydd wedi ei feddiannu oni bai bod rhybudd o'r mynediad bwriadedig wedi ei roi i bob meddiannydd—

(a) pan mai diben y mynediad yw cyflawni unrhyw waith ar y tir (ac eithrio cloddiadau wrth arfer y pŵer o dan adran 67), o leiaf 14 o ddiwrnodau cyn diwrnod y mynediad bwriadedig, neu

(b) mewn unrhyw achos arall (gan gynnwys cloddiadau wrth arfer y pŵer o dan adran 67), o leiaf 24 awr cyn diwrnod y mynediad bwriadedig.

(3) Nid yw is-adran (2) yn gymwys i fynediad o dan—

(a) adran 61 (ond gweler is-adran (2) o'r adran honno), na

(b) adran 66(1).

(4) Ni chaiff person sydd wedi ei awdurdodi i fynd ar dir o dan y Rhan hon fynd i unrhyw adeilad nac unrhyw strwythur na rhan o adeilad na strwythur a feddiennir fel annedd heb gytundeb pob meddiannydd; ond nid yw'r is-adran hon yn gymwys i'r pŵer yn adran 68.

(5) Rhaid i berson sydd wedi ei awdurdodi i fynd ar dir o dan y Rhan hon—

(a) os yw'n ofynnol iddo wneud hynny gan neu ar ran perchennog neu feddiannydd ar y tir, ddangos tystiolaeth o awdurdodiad y person a datgan diben mynd ar y tir cyn mynd arno;

(b) os yw'n ymadael â'r tir ar adeg pan nad oes perchennog neu feddiannydd yn bresennol, ei adael wedi ei ddiogelu yr un mor effeithiol rhag tresmaswyr ag yr oedd pan aeth y person arno.

(6) Caiff person sy'n mynd ar dir wrth arfer pŵer mynediad o dan y Rhan hon fynd â chynhorthwy neu gyfarpar y bo ei angen yn rhesymol at y diben y mae'r mynediad yn ymwneud ag ef.

(7) Pan fo person yn cynnal unrhyw ymchwiliad archaeolegol neu unrhyw archwiliad archaeolegol o dir wrth arfer pŵer mynediad o dan y Rhan hon, caiff y person gymryd unrhyw samplau y mae'n ymddangos i'r person y bo eu hangen yn rhesymol at ddiben dadansoddi archaeolegol a symud unrhyw samplau o'r fath ymaith.

(8) Pan—

(a) bo pŵer mynediad o dan y Rhan hon yn arferadwy gan berson ("P1") mewn perthynas ag unrhyw dir, a

(b) bo gwaith yn cael ei gyflawni ar y tir gan berson arall ("P2"),

rhaid i P1, wrth arfer y pŵer mynediad, gydymffurfio ag unrhyw ofynion rhesymol neu unrhyw amodau rhesymol a osodir gan P2 at ddiben atal ymyrryd â'r gwaith neu atal oedi i'r gwaith.

(9) Nid yw is-adran (8) yn gymwys pan fo'r gwaith o dan sylw yn cael ei gyflawni yn groes i adran 11 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi).

(10) At ddibenion is-adran (8), nid yw gofyniad neu amod yn rhesymol pe byddai cydymffurfio ag ef yn llesteirio arfer y pŵer mynediad neu ddiben y mynediad.

***Statws** Golwg cyfnod mewn amser fel yr oedd ar 15/06/2023. Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) croes bennawd yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, Croes Bennawd: Pwerau mynediad yn gyfredol gyda'r holl newidiadau y gwyddys eu bod mewn grym ar neu cyn 16 Gorffennaf 2024. Mae newidiadau a all gael eu dwyn i rym yn y dyfodol. Mae newidiadau a wnaed yn ymddangos yn y cynnwys a chyfeirir atynt trwy anodiadau. (See end of Document for details)*

(11) Mae person sy'n fwriadol yn rhwystro person sy'n arfer pŵer mynediad o dan y Rhan hon yn cyflawni trosedd.

(12) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (11) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol.

(13) Pan—

(a) bo person, wrth arfer y pŵer mynediad o dan adran 68, yn cynnig cyflawni gwaith a awdurdodir gan is-adran (3) o'r adran honno, a

(b) bo'n ofynnol iddo roi rhybudd o'r mynediad bwriadedig o dan is-adran (2)(a) o'r adran hon,

ni chaiff y person gyflawni'r gwaith oni bai bod y rhybudd o fynediad bwriadedig yn cynnwys hysbysiad o fwriad y person i gyflawni'r gwaith hwnnw.

(14) Pan—

(a) wrth arfer y pŵer mynediad o dan adran 68, bo person yn cynnig cyflawni unrhyw waith a awdurdodir gan is-adran (3) o'r adran honno ar dir sy'n perthyn i ymgymerwr statudol, a

(b) bo'r ymgymerwr yn gwrthwynebu'r cynnig ar y sail y byddai cyflawni'r gwaith yn ddifrifol niweidiol i gynnal ei ymgymeriad,

ni chaiff y person gyflawni'r gwaith heb gytundeb Gweinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I5 A. 69 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

70 Digollediad am ddifrod a achosir drwy arfer pwerau penodol o dan y Rhan hon

(1) Mae'r adran hon yn gymwys i unrhyw bŵer i fynd ar unrhyw dir, neu i wneud unrhyw beth ar unrhyw dir, o dan adran 40 neu adrannau 65 i 68.

(2) Mae gan unrhyw berson sydd â buddiant mewn tir hawlogaeth, wrth wneud hawliad i Weinidogion Cymru, i gael ei ddigolledu ganddynt am unrhyw ddifrod a achosir i'r tir neu i eiddo ar y tir wrth arfer pŵer y mae'r adran hon yn gymwys iddo.

(3) Rhaid i hawliad am ddigollediad o dan yr adran hon gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y cafodd y difrod ei achosi (neu os cafodd y difrod ei achosi dros fwy nag un diwrnod, y diwrnod olaf y cafodd ei achosi).

Gwybodaeth Cychwyn

I6 A. 70 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

71 Trin a diogelu darganfyddiadau

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo person yn mynd ar dir wrth arfer pŵer mynediad o dan y Rhan hon—

(a) i gynnal cloddiadau yn y tir neu i gyflawni gwaith sy'n effeithio ar heneb o ddiddordeb hanesyddol arbennig sydd yn y tir, arno neu odano,

(b) i asesu neu arsylwi ar waith ar y tir o dan adran 65(3) neu (4)(b), neu

Statws *Golwg cyfnod mewn amser fel yr oedd ar 15/06/2023. Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) croes bennawd yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, Croes Bennawd: Pwerau mynediad yn gyfredol gyda'r holl newidiadau y gwyddys eu bod mewn grym ar neu cyn 16 Gorffennaf 2024. Mae newidiadau a all gael eu dwyn i rym yn y dyfodol. Mae newidiadau a wnaed yn ymddangos yn y cynnwys a chyfeirir atynt trwy anodiadau. (See end of Document for details)*

(c) i gynnal archwiliad archaeolegol o'r tir.

(2) Caiff y person—

(a) cymryd gwarchodaeth dros dro o unrhyw wrthrych o ddiddordeb archaeolegol neu hanesyddol a ddarganfyddir yng nghwrs y cloddiadau, y gwaith neu'r archwiliad, a

(b) symud y gwrthrych ymaith o'i safle at ddiben ei archwilio, ei brofi, ei drin, ei gofnodi neu ei ddiogelu.

(3) Ni chaiff yr awdurdod priodol, heb gytundeb pob perchennog, gadw'r gwrthrych am gyfnod sy'n hwy nag y bo angen yn rhesymol—

(a) i'w archwilio a'i gofnodi, a

(b) i gynnal unrhyw brawf neu gyflawni unrhyw driniaeth y mae'n ymddangos i'r awdurdod ei fod neu ei bod yn ddymunol—

(i) at ddiben ymchwiliad neu ddadansoddiad archaeolegol, neu

(ii) i adfer neu ddiogelu'r gwrthrych.

(4) Yn is-adran (3) ystyr "awdurdod priodol" yw—

(a) mewn achos pan gafodd y pŵer mynediad ei arfer gan Weinidogion Cymru neu ar eu rhan, Gweinidogion Cymru, a

(b) mewn achos pan gafodd y pŵer mynediad ei arfer gan awdurdod lleol neu ar ei ran, yr awdurdod hwnnw.

(5) Nid yw'r adran hon yn effeithio ar unrhyw hawl sydd gan y Goron o dan Ddeddf Trysor 1996 (p. 24).

Gwybodaeth Cychwyn

I7 A. 71 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Statws
Golwg cyfnod mewn amser fel yr oedd ar 15/06/2023. Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) croes bennawd yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.

Newidiadau i ddeddfwriaeth:
Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, Croes Bennawd: Pwerau mynediad yn gyfredol gyda'r holl newidiadau y gwyddys eu bod mewn grym ar neu cyn 16 Gorffennaf 2024. Mae newidiadau a all gael eu dwyn i rym yn y dyfodol. Mae newidiadau a wnaed yn ymddangos yn y cynnwys a chyfeirir atynt trwy anodiadau.